

**Opponencia Németh Dezső „Mitológiai elemek a magyar költészetben” című
Doctorem Mundi disszertációjához**

2017

Opponencia

Figyelmesen átolvasva Németh Dezső Mitológiai elemek a magyar költészetben című disszertációját, állíthatom, összességében a cím és a tartalom összhangban vannak egymással. A versfeldolgozáshoz szükséges előfeltételeket bőven, talán túl bőven fejtegeti a számtalan szakirodalom alapján, ám ez pozitívummal is jár: beleszövi saját meggyőződését, tudományos meghatározását, amit minden esetben példával alátámaszt. Mondhatnám, így válik mindenki számára érthetővé a dolgozata. Munkája mélységéhez megfelelő szakirodalomból szerzett tudással rendelkezik, és pozitívuma, hogy nem csak a magyar szakirodalmat használja fel, hanem idegen nyelvű fordítást is tanulmányoz. A dolgozatát a témához fűződő 50 könyv, könyvtári tanulmányokból szerzett ismeretek és az internet alapján építette fel, ami a leglényegesebb: önálló hozzáállással, újítással gazdagítja a mitológiai elemek értékelését a versfeldolgozásban.

A külföldi és hazai szerzőket idézve figyelmesen kiválasztott példákkal támasztja alá saját véleményét, amely vagy megegyezik a munkákból vett disszertációjához szükséges szemléltetéssel, vagy meggyőző érvekkel, helyesen ad újabb definíciót.

A választott témával kapcsolatban a szakkifejezések nem maradnak el, és amit értékelek, mindegyiknek megadja a magyar kifejezését is, ezzel hozza közelebb azokhoz, akik majd a szakdolgozata alapján ebből a szempontból elemeznek verseket. Stilisztikai szempontból a disszertációt kifogástalanul építette fel a szerző.

A disszertációból kiviláglik a szerző elkötelezettsége a mítosz világához, ami meghatározza a tudományosság, a remek munka realitását annak ellenére, hogy mitológiához kapcsolódik az értekezés.

Részletes ismertető:

1.2 Németh Dezső a mitológia fogalmáról tíz év alatt szerzett ismereteire hivatkozik, ám a saját véleményét minden esetben megkapjuk, példákkal alátámasztva, nem csak ebben a részletben, de az értekezés egészében.

Ebben a részben rávilágít a tényre, példákat használva „A viszály és a csel örök emberi, világi dolog... a mitologéma a mítosz egyfajta tulajdonsága, miközben önmaga is mítosz”

Jakob és Wilhelm Grimm megfogalmazását önállóan megítélt igazsággal folytatja: „A mese költőibb, a monda történetibb, ehhez a gondolathoz én még hozzáteszem: a mítosz istenibb és egyben emberibb.”

1.3. Értéke abban mutatkozik meg, hogy a mítosz születéséről kapunk képet, és a költeménnyel kapcsolatos önálló véleményezését szövi a szövegbe a szerző.

1.4. Az 1.3. részben megfogalmazott állítás bizonyítása következik Ady Endre versrészletével. (Vér).

1.5.1. Rávilágít a szerző, jobban mondva arra a következtetésre jut: a mitológéma a mitológián belül értelmezhető egyféle művészet. Ez ad neki ösztönzést a mitológiai elemek vizsgálatára a költészetben.

1.5.2. A zene és a mitológia kapcsolatát, annak megértését úgy értékeli, és helyesen, mint a hang és a szó erejét, ha az isteni mítoszra asszociálunk.

1.5.3. Ez a rész tartalmazza a teológia és a mítosz fogalmát Ady versén keresztül röviden, de világosan kifejtve.

1.5.4. A Fehér ló fia mítosz segítségével érzékelteti velünk Németh Dezső, hogyan lesz a mítoszból mese, de megadja a különbséget:” A mesének tanulsága, a mítosznak tanítása van.”

1.5.5 Erőteljes szerzői véleményezést olvashatunk, egyéni a megközelítése, miszerint...”a mítoszokat nem lebontani, hanem felépíteni kell”

1.5.7. Ebben a részben az idegen nyelvterületekre való vonatkoztatás is megjelenik, illetve hivatkozik rájuk a szerző. A Vér motivációján keresztül kapunk véleményezést, amivel beépíti a megadott szakirodalomba a saját véleményét.(Megjegyezném a tény: dicséretes a jegyzetek beépítése a disszertációba.)

2.3. Példa az idegen nyelvterületről származó szakirodalomra való hivatkozás.

A. M. Pjatyigorszkij semlegesítő tételére a szerző adja meg önálló véleményezéssel a helyes választ a mítoszvilág kialakulásáról.

2.4. A mitológia és a mítosz meghatározását tartalmazza 6 pontba foglalva, majd következik azok bizonyítása.

2.5. Innen kezd az értekezés közelebb kerülni a megadott címhez, így az eredetiség is jobban kifejezésre jut. A szerző a saját szemszögéből mutatja be a Poéta (művész) alkotásáról részletesen, hitelesen és meggyőző erővel: mi a mítoszteremtés és az elemzés struktúrája a versben. A 49. oldalon Zeusz és Európéről szóló mítosz története alapján

kapunk egy sémát, amit azután 5 pontban fejt ki... A Szelektorokkal a mítoszra vonatkozó ismeretek következnek, amit a verselemzéskor tudni kell.

3.1. Itt sem marad el a külföldi és magyar szakirodalomra való hivatkozás, de a szerző önálló véleményezése erőteljesen kifejezésre jut. Mélyre ásva reális elméletét hozza a felszínre. Mindég nagy elismeréssel olvasom, mert lényegesnek tartom: téziseit minden esetben konkrét példákkal bizonyítja.

3.2. Önálló definíciót kapunk az élettérről, amely így kezdődik, és az 50. oldalon jelenik meg.: „Élettéren azt értem, ahol a szubjektumok...és küzdenek a szörnyek ellen.”

Az élettér magyarázata után számtalan példával teszi szemléletessé, hitelessé állításait Németh Dezső. Weöres Sándor Ének a teremtésről című versén kívül bemutatja más népek mitológiai értékeit is.

3.3. Az előző rész után logikusan következik az Érzéktér feldolgozása. Szenteljünk figyelmet az 66. oldalon Eckhardt mester megadott idézete után arra az értékes folytatásra, amelyben a szerző kibővíti az elméletet arról, hogy az érzéktérben mi szükségeltetik. (67. oldal 2. bekezdés 2. mondata.) Elveti a vers szószerintiségét Horatiusszal egyetértve, majd megadja a képek ismertetését, ami a versfeldolgozáskor a lelki átéléshez nagy segítséget nyújt.

3.4. A 68. oldalon kezdődő, az emberi idegrendszeréről írt idézetet ⁹⁹ feleslegesnek találok, nem tartozik a versfeldolgozás lényegességéhez. A 4. bekezdés második sorától indítanám ennek a résznek a bemutatását. Ajánlatom a szerző szövege így kezdődjön: „A gondolkodás szellemi alkotóképesség... és a többit mind nagyon is helyénvalónak értékelem, mivel következnek a gondolat valós és rejtett képeinek fejtegetései. Weöres Sándor idézetétől eljut a nagyvilági példák bemutatásáig, így teszi színessé sokrétűen alátámasztott állításának igazát.

3.5. Ebben a részben, akár csak az eddigiekben is tudományos megközelítést kapunk a mitológiai élménytér szubjektivitásától, amit a versfeldolgozáskor szem előtt kell tartani. Szorosan kapcsolódik a disszertáció célkitűzéséhez.

3.6. A sokrétű tudás alkalmazása mellett egyéni véleményezést kapunk, hiszen egy disszertációnak szükségszerűen vissza kell adnia a doktorandusz magas szintű világnézetét a témához kapcsolódva, ami a disszertációban jut kifejezésre.

3.7. A versfeldolgozást a text bokszzokkal szemléletességet, hű verselemzést kapunk, valamint az áttekinthetőség a megértés útjára vezet.

4.1. Igazán ezzel a résszel kezdődik a mitológiai elemek bemutatás a magyar költészetben, bár utalások voltak eddig is. Itt bontakozik ki Németh Dezső magas szintű tudása, amit sikeresen alkalmaz, és bővíti a magyar irodalomelméletet a mitológiai elemekre vonatkoztatva.

Ettől kezdve szuperlatívuszban tudnék írni mindegyik versben feldolgozott mitológiai elem bemutatásáról, a verselemzésről, ezért csak röviden. Pl. Az összehasonlító elemzéshez a disszertációban Balassi szerelemmitológiája és Petrarca alkotása adatott meg. Ahogyan az elemzés levezetése történik, azzal a legmagasabb elismerést érdemel az elemzést végző szerző. A véleményezés önmagáért beszél. A versben előforduló mitológiai személyekről részletes ismertetőt kapunk szemléletes módon: festmény és szöveg alapján. Ezen kívül kiemelném a **4.3. részben Berzsenyi verse melletti példázatokat és összehasonlítást olvashatunk a mitológiai személyekre vonatkozólag. Az értéke mégis abban áll, amikor Szerb Antal állítását cáfolja helyesen.**

ÉRTÉKES, MAGAS SZINTŰ ELEMZÉSEKKEL FEJEZŐDIK BE A DISSZERTÁCIÓ, AMI ÖSSZESEGÉBEN RÉSZEMRŐL LEGMAGASABB ELISMERÉST ÉRDEMEL.

Összefoglalás:

A mitológiai téma felvetésének aktualitása korunk anyagilag behatároló közegében egyre fontosabbá válik. Irodalmi szempontból a posztmodern irodalmi aspektusokban felértékelődött intertextuális formációk egyre gyakrabban alkalmaznak mitológiai elemeket irodalmi alkotásokban. A dolgozat ezt az aktuális területet csak futólag említi, holott költészeti szempontból lényeges momentum lehetne a kortárs költészetben fellelhető intertextuális mitológiai formációk kutatása. Szerintem ezt folytatásban érdemes lenne Németh Dezsőnek feldolgoznia, hiszen erre minden feltétele megadatott neki. Igaz, hogy az értekezés kicsit többet foglalkozik a mítosz és a mitológia fogalmi meghatározásával a költészeti elemek kimutatásának rovására. Ezzel azonban növekedik az értekezés tudományos értéke, mivel a mitológia és a mítosz meghatározásának zavaros környezetében próbál rendet teremteni azzal, hogy egy új, életszerű hipotézis vázlatát adja a mítosz születésének folyamatábráján. Ismereteim szerint eddig csak nyelvészetszintű modellezéssel hozták összefüggésbe a mitológia keletkezését, de ezek általában a

lingvisztikai elemek dominanciáját preferálták. (ld. A. M. Pjatyigorszki, Saussure, Lévi-Strauss). Az értekezésben feltárt sejtéselem és az ehhez kapcsolódó érzékképek dominanciáinak kiemelése, jól definiálható kiindulási alapot nyújthat a mítosz keletkezésének modellezéséhez... Megjegyezném, hogy az értekezés túldimenzionálta lehetőségeit, mert a téma szerteágazó halmazába olyan merészen kezdett belevágni, ami egy tudományos teamet is próbára tett volna, de Németh Dezső az általa kijelölt résszel sikeresen megbirkózott.

Szigorúan vizsgálva a meghatározott célt, amely nem más, mint a mitológiai elem kimutatása a költészetben belül, érthetőnek tűnik az a felvetés, hogy amíg nem tisztáztuk a mitológiai elemekre jellemző formákat, hogyan ismerhetnénk fel a szöveg textúrájában a mítoszt.

A doktorandusz széleskörű irodalomkutatást végzett, közel 800 A4 oldal hazai és külföldi tanulmányt másolt le az internetről, amit értelmezett, és 200 fájl tartalmát tekintette át. Könyvtár látogatása során 150 oldal jegyzetet készített, közel 50 könyvet olvasott át és tanulmányozott. Összességében kb. 1300 órát dolgozott az értekezés elkészítésén. Először 2008-ban megírta a magyar mitológiáról szóló Táltosének című lírai elbeszélő költeményét, majd 2015-ben a Madáristen világfán énekel című alkotásában újból foglalkozott a mitológiával. Közel tíz (10) éves tanulási folyamat végeredménye az elénk tárt doktori értekezés.

A jelölt kutatási módszerét a szakirodalom területén végzett anyaggyűjtés jellemzi, az anyagok összevetésénél, az értelmezési síkok kiterjesztésével, a szintézis szabályainak megfelelő metódust alkalmazta. A közvetlen archaikus mítosz-fragmentumok elemzésénél, a költők által felhozott mítoszokat példák soraival világítja meg, míg a közvetett költői mítoszok esetében az élménytér szelektoraival szűri ki a nem kívánt elemeket (ld. valóságselektor). Következésképpen alkalmazza a mítoszkeletkezési és elemzési folyamatábrát a versek interpretációjánál. Az érzékképek feltárásával, egyféle ikonográfiai élmény megjelenítését prezentálja.

A kutatási eredmények feldolgozása és interpretálása magas szintű, a kutatási metodikához illeszkedően széleskörű, és komplex megközelítést mutat.

Tudományos és gyakorlati szempontból egyaránt új eredménynek tekinthető, a valóság és a valótlan spektruma, és ezen belül a mitológiai sejtés (MITSEJT) bevezetése a mítosz helyzetének meghatározása szempontjából, valamint a mítosz keletkezésének és

elemzésének folyamatában. Új megoldásként jelenik meg az emberi érzékeken alapuló képes interpretációk alkalmazása és a vers élményteremtési funkciójának kiemelése.

A dolgozat szakmailag helytálló, megalapozott kutatás és önálló véleményezés, amely eredményein túl szakterminológiájában és megjelenésében jó minőségűnek tekinthető... Tézis kibontásai elegendőek az eredmények bemutatásához. A téma széttagoltsága megnehezíti a hipotézis lényegének kiemelését, bár az érthetőség nem marad el, csak megnehezített formában.

Összegezés: Németh Dezső munkája minden vonatkozásban kiemelkedő minőséget képvisel, ezen túl disszertációjában gyakorlati újdonságot mutat fel a mítosz és mitológiai értelmezések területén.

Életszerű interpretációs megközelítése a mítoszi fragmentumok kimutatásakor pedig, egy új módszer lehetőségét mutatja be azoknak, akik a mitológiai verselemzéssel kívánnak foglalkozni.

Mindezek után javasolom az értekezés nyilvános vitára bocsátását, és a Doktorem Mundi: DM fokozat odaítélését.

Dátum

Budapest, 2017. július 21.

Dr. Radmila Marković

linguisticae hungaristicae summa sum laude...

Doctorem Philosophiae

(Szerbia, Mali Idoš / Kishegyes)